

Вивчення методичної, психолого-педагогічної літератури та практичної діяльності щодо виховної системи університетської освіти дає нам підстави зробити висновок, що підґрунтям для якісного виховання та самовиховання майбутніх вчителів є: створення можливостей кожному студенту для виявлення і розвитку індивідуальних особливостей; комплексна зорієнтованість на розвиток усіх структурних компонентів особистості (пізнавального, емоційно-ціннісного, діяльнісно-вольового). Педагогічне керівництво розвитком самовиховання здійснюється відповідно до основних етапів його становлення (мотивуючий, проектуєчий, організаційно-дійовий, оцінно - результативний). Організація педагогічного процесу повинна сприяти перетворенню студентів у суб'єкти самовдосконалення.

Література

1. Голишивець С. Виховання сучасної студентської молоді – фундамент майбутнього / С. Голишивець // Вища освіта України. – 2002. - № 4. – С. 114.
2. Сапожнікова Т. Стимулювання професійного самовдосконалення студентів у процесі організації пізнавальної діяльності / Сапожнікова Т. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : // <http://reflist.su>
3. Складенко І. Професійне самовдосконалення в процесі підготовки майбутніх вчителів музики / Складенко І. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : // <http://lib.ua-gu.net/diss/cont/351543.html>
4. Сметанський М. З орієнтацією на самовиховання. Проблеми освіти. [Науково-методичний збірник] / М. Сметанський // – 2001. – № 26. – С. 67-73.

УДК 372

Н.І. ТОВТИН
Мукачівський державний університет

УКРАЇНСЬКА ДУХОВНА МУЗИКА ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ МУЗИЧНО-ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ШКОЛЯРІВ

Для сучасного українського суспільства, яке переживає кризу у багатьох сферах життя формування музично-естетичної культури школярів та їх духовної культури надзвичайно загострилось. Пріоритет набуття матеріальних цінностей понад духовним, відчуженість від культури, заниження моральних норм становлять нерозв'язані проблеми процесу формування життєвих позицій особистості. Тому назріла необхідність у створенні цілеспрямованої системи формування музично-естетичної культури підрастаючого покоління засобами української духовної музики.

Такі науковці як Л.Аристова, О.Успенська, Т.Щериця, С.Горбенко, О.Шевнюк плідно працюють над формуванням музично-естетичної культури особистості. Поряд з корифеями вітчизняного та російського музикознавства (І. Вознесенський, В. Металлов, М.В. Бражніков, М.Д. Успенський, Ю.В. Келдиш, Н.О. Герасимова-Персидська, Л.П. Корній та ін.) в останні десятиліття помітно збільшилася кількість наукових досліджень, пов'язаних з духовною музикою. Праці М. Маріо, Л. Остапенко, Л. Радковської, Л.Московчук присвячені вивченню впливу української духовної музики на формування музично-естетичної культури особистості.

У той же час великий потенціал формування музично-естетичної культури школярів у процесі духовного становлення залишається поза увагою педагогів та психологів, оскільки сучасна школа не завжди готова до адекватної реакції на вияви молодіжної музичної творчості.

Підростаюче покоління знаходиться в такому віці, коли суттєве значення для них відіграють засоби масової інформації, які являються чи не основною формою розповсюдження музичної культури у всіх її формах. До факторів, які впливають на формування світогляду особистості, долучилося телебачення та розвиток всесвітньої мережі Інтернет. При цьому слід враховувати – динамічний розвиток інформаційних технологій запобігає тому, що школяр знаходиться тільки в реальності екранної культури, яка далеко не завжди відповідає вимогам християнської моралі та моральності. Види мистецтва, висока поезія і художня література, як носії морально-духовних цінностей, найчастіше не цікавлять тих, хто пізнає світ, спілкуючись з комп'ютером [3, с. 231].

Твори української духовної музики, точніше церковної музики чи церковного співу, іноді недоступні для багатьох. Є ще багато вчителів, які уникають в своїй педагогічній практиці використання творів української духовної музики. Чого не знаємо – того не розуміємо. Адже багато років школа виховувала неприязнь до релігії [1, с. 432].

Вивчаючи та аналізуючи програми з музики щодо питання їх наповненості церковною музикою, ми виявили наявність у них достатньої кількості позабогослужбових піснеспівів (фольклорних творів релігійної тематики – псалмів на честь святого Миколая, колядок, щедрівок, йорданських та пасхальних), і майже повну відсутність богослужбових творів. Так, аналізуючи зміст програм для 1-4 класів (Ростовський О.Я. та інші), виявлено, що в них відсутні духовні (релігійні) піснеспіви, які належать церковному Богослужінню, а саме Літургії. У програму з музики для 5-8 класів (Ростовський О.Я. та інші) лише у 7-му класі (I семестр – Тема 2, урок 2) включено для слухання піснеспів М.Березовського „Достойно єсть”, у 8-му класі включені для слухання хорівий концерт „Не отвержи мене во время старости” М.Березовського (I семестр – Тема 2, урок 5) та „Херувимська” А.Веделя (II семестр – Тема 3, урок 5).

Зазначимо, що при відсутності послідовності введення знайомства з церковною музикою (богослужбовими піснеспівами), вона не може бути свідомо сприйнята школярами. Відсутня у цьому напрямку освітньо-виховна робота з початкових класів, яка б підготувала старшокласників до свідомого сприйняття ними цих творів, теж дає негативні результати. Оскільки не вивчаються богослужбові піснеспіви, то не вивчається й творчість композиторів, які писали церковну музику [1, с. 438].

У чому ж потенціал української духовної музики як чинника формування музично-естетичної культури школярів? Що дає підростаючому поколінню залучення до української духовної музики? По-перше, знання історії та витоків своєї країни. По-друге, українська духовна музика, як синтез релігії та мистецтва, слугує засобом естетичного та морального виховання. Вона допомагає привернути дітей до доброти, шляхетності, совісті, внутрішньої

дисципліни, філософського осмислення навколишнього світу; сприяє розвитку почуття любові та співчуття до ближнього, чуйному відношенню до природи; виховує почуття краси, гармонії, закликає до совісті та милосердя. По-третє, з залученням підростаючого покоління до української духовної музики слуховий досвід школярів наповнюється новими інтонаціями, відмінними від фольклору чи світської класичної музики.

Через духовну музику ми залучаємося до вічних моральних істин, розкриваємо для себе вищу гармонію світотворення. З культурологічних позицій, духовна музика може стати однією з форм художнього пізнання світу. Твори, відмічені духовністю, можуть бути і світськими по змісту, але в релігійних творах духовність існує в інших образах і формах завдяки особливостям їх тематики та змісту – у більш концентрованому та цілеспрямованому проявах [2, с 179]. Феномен духовного виховання може стати своєрідним компасом в концептуальних пошуках методологічних проблем формування музично-естетичної культури школярів.

Література

1. Московчук Л.М. Українська духовна музика: Навчально-методичний комплекс (програма, методичний посібник, нотохрестоматія) для вчителів загальноосвітніх навчальних закладів та недільних шкіл + Додаток. Репродукції ікон. – 72 іл. / Л.М.Московчук. – Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2010. – 703 с.

2. Проблеми підготовки сучасного вчителя: Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини / Ред. кол. : Побірченко Н.С. (гол. ред.) та інші. – Умань : ПП Жовтий О.О., 2010. – Випуск 1. – 271 с.

3. Товтин Н.І. Виховання студентів засобами православної духовної музики / Nadija Ivanivna Tovtin // Zbornik z medzinarodnej vedeckej konferencie „VZDELAVANIE – KULTURA – DUCHOVNOST”, (Bardejovske` Kupele, 24.02.12 – 25.02.12). – Presov, 2012. – С.229-237.

УДК 373.31.32.035.6:372.882

О.М.ФЕНЦИК, Н. В. БРОВЧЕНКО
Мукачівський державний університет

ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ

З огляду на нові суспільно-політичні реалії, героїчні і водночас трагічні події в Україні сьогодні особливої гостроти і актуальності набуло питання національно-патріотичного виховання підростаючого покоління. Воно має стати невід'ємною складовою освіти, втілювати і віддзеркалювати в собі процес відродження української нації, що ґрунтується на морально-духовному, патріотичному, естетичному, екологічному і трудовому вихованні дітей та молоді в умовах українського державотворення.

Важливе значення для дослідження проблеми патріотичного виховання особистості має етнопедагогічна спадщина Г.Ващенка, О.Духновича, А.Макаренка, О.Огієнка, С.Русової, Г.Сковороди, В.Сухомлинського, К.Ушинського.

У психолого-педагогічній науці є чимало сучасних наукових розвідок, присвячених проблемі національно-патріотичного виховання дітей молодшого

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>